

דתניא, בבביתא: צבוע זכר לאחר שבע שנים נעשה עטלף. (12) עטלף לאחר שבע שנים נעשה ערפד. (13) ערפד לאחר שבע

שנים נעשה קימוש. קימוש, לאחר שבע שנים נעשה חוח. (14) חוח, לאחר שבע שנים נעשה שד. (15)

ברדלס זו אפא וז' שנים הראשונים שהוא זכר נקרא צבוע וכשמתהפך לנקבה נקרא נפרוא ורעה היא יותר מן הזכר וכבר פי' בערך אפא. [ומקורו בירושלמי המובא בגליון הש"ס] וראה מה שמעיר ב"מוסף הערוך": "פירוש ברדלס בלשון יווני ורומי נקבה של מין חיה אורבת וטורפת כמו נמר. ולא יכלתי להבין מאמר ברדלא זו אפא כי אפא אפעה ונחש".

12. קלב"א שורייץ דומה לעכבר ויש לו כנפיים. רש"י בכורות ז ב. והאבן עזרא [ויקרא יא יט] כתב "עוף קטן יעוף בלילה".

13. בערוך בערך "ערפד" מביא שבתרגום יונתן [דברים יד יח] מתרגם את "והעטלף", "והערפדא". [וראה בערוך על הש"ס שהמו"ל מפרש שהוא סוג של עטלף קטן]. ואולם בתו"י שלפנינו מופיע "וערפדא". ובתרגום ירושלמי מתרגם "חרפתא". וביקרא [יא יט] מתרגם יונתן "טרפידא".

14. בהושע [ט ו] נאמר: "קמוש יירשם חוח באהליהם". ופירשו המפרשים שם ש"קמוש וחוח" הם מיני קוצים. ואולם רש"י שם מביא מתרגום יונתן שהם מיני חיות. [התרגום שם מתרגם קמוש, "קרוסלין" וחוח, "חתולין". וראה שם ברד"ק המביא את שני הפירושים]. ולפי המפרשים שהם מיני קוצים יוצא שמתחלפים למין קוץ, אך אינם מחוברים לאדמה. ואולם ראה בהערה הבאה בשם בן יהוידע, ולשיטתו אולי אפשר שהם גדלים באדמה כמין קוץ.

15. יש לעיין במה שאמרה המשנה שברדלס הוא

לשם מה מזכירה בנפרד את הברדלס שהרי אף הוא נחש רע, ואפשר לומר, כיון שמשנתנה לכמה מינים לכן מנו אותו בנפרד, וכמו שפירש רש"י בלישנא אחרינא. ואולם צריך ביאור, כי אם הוא מין רע בנחשים, כיצד יתכן שהנחש לא יכול להיות בן תרבות, והאפעה כן?

והמהרש"א בחידושי אגדות הקשה, שכאן מבואר שצבוע משתנה לאחר שבע שנים ובכורות מבואר שלא יולדים עד שבעים שנה וכיצד אפשר שמשנתנה, וכתב שאפשר שאפעה דקרא לאו היינו אפעה דתלמוד. ואולם בראשונים הנ"ל מבואר שהוא מין נחש.

ולעניין "ברדלס" כאן נתפרש שהוא ה"אפעה" וקשה מבכורות שם שמבואר שברדלס יולד לשלש שנים והאפעה לשבעים שנה, וכתבו שם התוס' שיש שני מיני ברדלס דבכורות שם הכוונה ל"פוטיו"ש" [כמין חולדה] וזה גם מה שמוזכר בפסחים ט א ובע"ז מב א החולדה והברדלס. וכן רש"י בסנהדרין פירש שם "ברדלס חיה היא ובלע"ז קורן אותה פוטיו"ש". ואולם אצלנו מדובר ב"אפעה". אך רש"י בעבודה זרה מב א לעניין חולדה וברדלס כתב ברדלס בלשון ארמי אפא. משמע שהיינו אפעה. ואילו בפסחים באותו עניין של חולדה וברדלס פירש "ברדלס אלמנס" פוטיו"ש". משמע שפוטיו"ש זה אפא. וכן ביומא פד א מוזכר בגמרא "אפא", ופירש רש"י "אפא הוא הצבוע ובלע"ז פוטיו"ש" ודלא כתוס'. וביותר צ"ע שרש"י בכורות פירש שם "ברדלס, אפא", ויוצא שאפא אינו אפעה כי הרי אפעה יולד רק לשבעים שנה.

ובערוך ערך "אפא" פירש שהוא נחש אפעה, וצבוע שם זכר ונפרוא שם הנקבה, וכדברי הר"ח הנ"ל. ובערך "ברדלס" כתב "פירש בגמרא